

זה מתורתך תלמדנו, קל וחומר משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה, והיינו דרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין; נאמר ברית במלח, דכתיב (ויקרא ב) ולא תשבית מלח ברית, ונאמר ברית ביסורין, דכתיב: (דברים כח) אלה דברי הברית. מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם.

ומהו הנפק"מ מהיכן לומדים שיסורים ממרקים עונותיו של אדם, ונראה דלדעת רבי יוחנן שלמד כן משן ועין, דין שן ועין הוא רק כאשר העבד טוען שהאדון הפיל את שינו, אבל אם יאמר שנפלה מאליה אינו יוצא לחירות, כמו כן אם האדם מכיר שהיסורים הם מבורא עולם הרי היסורים ממרקים את עונותיו אך אם הוא סבור שבדרכי הטבע באו עליו מאליהם, אינו זוכה למירוק. אך למאן דאמר שלומד ממלח, גם אם האדם אינו מכיר בסגולתו של המלח, סוף סוף המלח ממתק את הבשר, לפי זה כאשר באים על האדם יסורים אף אם הוא תולה אותם בדרכי הטבע הרי יסורים אלו ממרקים אותו.

ובזה ביאר את הפסוק: **וְגַם אֲנִי שִׁמְעֵתִי אֶת נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִיִּם מַעֲבָדִים אַתֶּם וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, מִצַּד הַדִּין לֹא הָיוּ צְרִיכִים הַיְסוּרִים הַלְלוּ לַמֶּרְק אוֹתָם, כִּיּוֹן שֶׁהֵם סְבוּרִים שֶׁמִּצְרִיִּם מַעֲבִידִים אוֹתָם וְאֵינָם תּוֹלִים אֶת אֲשֶׁר אִירַע לָהֶם בִּי, אֲךָ וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, אֲנִי זֹכֵר אֶת הַשִּׁיטָה שֶׁלּוֹמְדִים מִבְּרִית מֶלַח שִׁיסוּרִים מִמַּתְקִים בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ.**

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' לֵאמֹר הֲזֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעְיָה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם (שמות ו יב)

אחד מעשרה קל וחומר שבתורה

ועיין ברש"י שהוא אחד מעשרה קל וחומר שיש בתורה, אם בני ישראל לא שמעו כל שכן שפרעה לא ישמע. ידועה שאלת העולם מהו הק"ו הלא לפרעה לא היה קוצר רוח ומדוע שלא ישמע, נאמרו בזה כמה תירוצים.

בשפת אמת איתא דמשה רבינו לא ידע שהסיבה שאינם מאמינים הוא מקוצר רוח, התורה מגלה לנו שזו הסיבה, אבל משה רבינו היה סבור שבגלל שהוא כבד פה וערל שפתיים לכן אין דבריו נשמעים.

מיהו עבד ומיהו בן חורין

יש שתירצו שעם ישראל צריך לשמוע אפילו שיש לו קוצר רוח, מפני שלבני ישראל הוא מדבר שיצאו ממצרים מתחת עינוי וסבלות מצרים הקשים, הלא הם ממתנינים ומקווים זמן רב לגאולתם, אם כן היה ראוי שיאמינו, ומ"מ לא שמעו, כלש"כ פרעה שממנו מבקשים לשחרר מיליוני עבדים חינם אין כסף ודאי שלא ישמע.

ולדידי נראה לבאר באופן אחר בהקדים איזה הקדמות, הנה כתב אור החיים (שמות ו ט): מקצר רוח, אולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קוצר רוח כי התורה מרחבת לבו של אדם. ונראה ביאור דבריו על פי מה שאמרו חז"ל אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, ובשטחיות הדברים אינו מובן, לכאורה אין משועבד גדול יותר מהעוסק בתורה, הלא כאשר חז"ל מדברים על העוסק בתורה כוונתם על מי שעוסק בתורה באמת ואינו מבטל רגע מלימודו, לכאורה הוא העבד הגדול ביותר ואינו בן חורין כלל.

אך כשנעמיק בדבר נראה, שהחילוק בין עבד לבן חורין אינו שהעבד עובד ואילו בן חורין מתבטל, בן חורין הוא לא מי שאינו עושה מאומה עם חייו וחי חיי בטלה ושעמום, להיפך הלא הוא העבד הגדול ביותר, המשועבד לתאוותיו, אולם ההבדל האמיתי בין עבד לבן חורין, שהעבד עובד את רבו ואילו האדון עובד לפעמים אף יותר קשה מן העבד, אך כל הרווחים שלו הם, כי הוא עצמאי, ככל שהאדם מרויח והרווחים הם רק שלו כך הוא יותר בן חורין.

לכן אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, בכל קנין אחר מקניני עולם הזה, הרבה פעמים האדם משתכר ואחרים אוכלים את יגיעו, רק עסק התורה הוא הדבר ששייך רק לאדם עצמו, לכן הוא ה"בן חורין" האמיתי. עם ישראל היו עבדים במצרים, היה להם קוצר רוח מפני שלא היו בני תורה עדיין לא הגיעו למעלת עסק התורה בו האדם עובד רק את עצמו, לכן היה להם קוצר רוח.

קוצר רוחו של פרעה

ולפי זה נראה, שהנה פרעה עלה לגדולה וכל הכסף והזהב שהיו בעולם הגיעו למצרים בעקבות הרעב, ובמהירות גדולה היא הפכה למעצמה, הנילוס עולה לרגליו והוא חי חיי תענוגות, הצלחה מסחררת זו הכניסה בו שגעון גדלות, עד שהחליט כי הוא אלוה, לי יאורי ואני עשיתיני, שגעון זה הפך אותו להיות משועבד כל כך לשיגיונותיו יומם ולילה, עד שלא היה נפנה בבית הכסא להראות

כי הוא אלוה. כשנתבונן בדבר נראה כי איך לך שיעבוד גרוע מזה וכמו שהביא רש"י (שמות ז טו) הנה יוצא המימה – לנקביו שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו, אם כן פרעה שכל היום בעת שהיה צריך לנקביו היה מתאפק, היה עבד עבדים לשגעונותיו, היה לו קוצר רוח שאין גדול ממנו, וממילא יש כאן קל וחומר.

וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וַיֹּצִיאוּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ מִצְרָיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם (שמות ו יג)

משפטי השם אמת

וברש"י ואל פרעה מלך מצרים – צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם, משפטי השם אמת צדקו יחדיו, גם כאשר הוא מעניש את הרשע הארור הזה, הכל בחשבון ובדקדוק, מגיע לו מכות הוא מתרברב כנגד בורא עולם ואומר "לי יאורי ואני עשיתיני". אבל כבוד מלכות יש לנהוג בו, השכר והעונש אצל בורא עולם מדויקים עד למאוד.

נאמן הוא בעל מלאכתך

כיוצא בזה מצינו בהפסרת פרשת השבוע (יחזקאל כט) הקדוש ברוך הוא מנבא את יחזקאל שמגיע שכר לנבוכדנצאר ומדוע מגיע לו שכר מפני שהוא נלחם עם צור, לקדוש ברוך הוא היה חשבון להעניש את צור והוא קיים במלחמתו את רצון השי"ת, למרות שהסיבה שעשה כן היתה ענין אישי שלו הנוגע לממלכתו, בכל זאת כיון שקיים בזה רצון השם מגיע לו שכר וכך נאמר: בֶּן אָדָם נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל הֶעֱבִיד אֶת חֵילוֹ עֲבָדָה גְדֹלָה אֶל צוֹר כָּל רֹאשׁ מִקְרָח וְכָל כְּתָף מְרוּטָה וְשֹׁכֵר לֹא הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצוֹר עַל הָעֲבָדָה אֲשֶׁר עָבַד עֲלֶיהָ, לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקִים הַנְּנִי נִתַּן לְנְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם וְנִשְׂאָה הַמֶּנְהַ וְשָׁלַל שָׁלָלָה וּבָזַז בָּזָה וְהִיתָה שֹׁכֵר לְחֵילוֹ.

הקדוש ברוך הוא נותן לו לכבוש את מצרים ולשלול את שללה כתמורה על כך, מכאן עלינו לשאוב עדוד נפלא וחיזוק עצום, אין פעולה קטנה שהקדוש ברוך הוא לא משלם עליה שכר, נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך.